

Bříza nízká – severský boreální keř na Hané

Bříza nízká (*Betula humilis* Schrank) je pro Olomouc a její blízké okolí významným druhem. I když správně bychom měli psát v minulém čase. Byla! Více než 100 let ji totiž pokládáme za vyhynulý druh české přírody.

V roce 1855 uveřejnil Karl Schwippel (botanik a tehdejší ředitel německého gymnázia v Olomouci) v přírodovědném časopise Lotos krátký popis dvou exkurzních tras, které vykonal do okolí Olomouce. Na druhé exkurzi se vydal do lesů 3/4 hodiny chůzí vzdálených Klášternímu Hradisku. Cestou podél železnice obdivoval tůň naplněné vodou s lakušníky, šípatkami a žebratkami, až došel přes les na rozsáhlé bahenní louky, na něž se dalo vkročit pouze v suchých letech. Tam objevil lokalitu opravdových mokřadních rostlin. "*Da eröffnet sich das eigentliche Revier der Sumpfpflanzen*", psal doslova. Na loukách dominovaly ostřice, sněhobílé porosty suchopýrů, trénovanému oku neunikla drobná bařička bahenní a nepříliš často se objevoval zábělník.

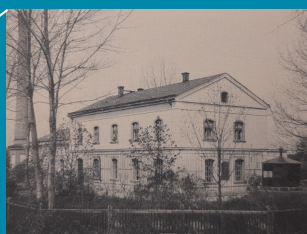
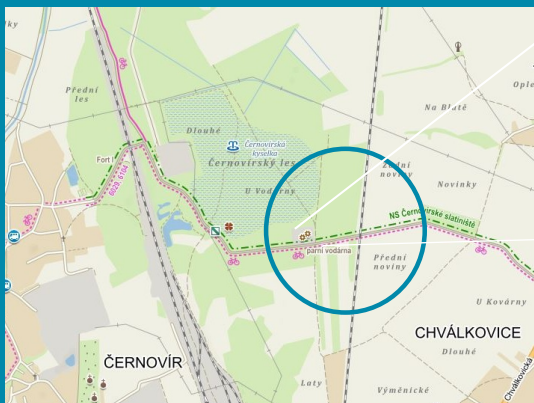
Schwippel si poznamenal, že zábělník roste jen na určitých místech vedle *Betula nana* (sic!).

"*Nicht häufig und nur an gewissen Stellen des Gebüsches wächst hier Comarum palustre neben der Betula nana.*" Tato památka a vpravdě nenápadná věta byla prvním záznamem o výskytu pozoruhodné břízy u Olomouce.

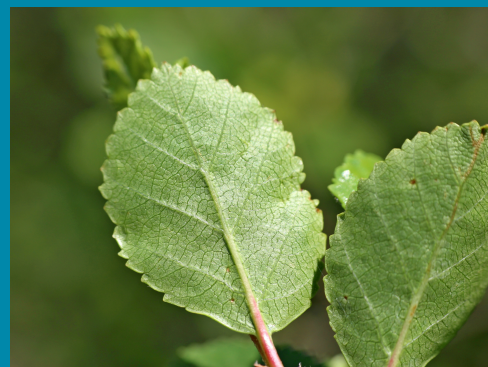
Tehdejší botanici však pravou břízu nízkou od nás neznali, a proto ji nejprve určili jako břízu trpasličí. Pod správným názvem *Betula humilis* se objevila na herbářových položkách Alexandra Makowského o pár let později.

Karl Schwippel tehdy chodil po černovířském lese a slatiništích a navštívil jedno z botanicky nejcennějších území na střední Moravě. Pro slatiniště je typická vysoká hladina podzemních vod často podpořená jarními záplavami, minerálně bohaté půdy a také bujné mechové patro. Biotop je však citlivý na změny vodního režimu. Černovířské slatiniště utrpělo ještě v průběhu 19. století několik zásadních ran. Ve 40. letech protla západní část území železnice ve směru na Zábřeh, v 70. letech se přidala na východním okraji dráha na Uničov. Výstavbu provázela rozsáhlá odvodňovací opatření, která jistě vodní režim značně ovlivnila. Již ke konci 80. let se botanikům nepodařilo břízu nízkou na lokalitě nalézt. Smutný osud rozsáhlých lučních komplexů pak zpečetila parní vodárna, která od roku 1889 čerpala vodu pro Olomouc. Neustále se zvyšující objem čerpané vody vedl k rozsáhlému vysychání a vymizení dalších druhů rostlin. Dnes je na černovířském slatiništi cenná vegetace zastoupena jen v nepatrných fragmentech.

Může nás mrzet skutečnost, že Černovír byl jediným místem, kde tato bříza na našem území rostla (vyjma paleobotanických nálezů z doby preboreálu). V přírodě střední Evropy je stále k vidění v rakouském Štýrsku a Korutanech, na izolovaných lokalitách v Německu a pak až v severovýchodním směru v Polsku, kde vyznívá areál této primárně severské dřeviny. Jen vzácně se pěstuje jako sbírkový strom. Naše keře pocházejí z botanické zahrady v polském Lublinu a k roku 2021 jsou téměř 30 let staré.

Komplex černovířského lesa s fragmenty luk severně Olomouce. Prostor parní vodárny a také předpokládaná historická lokalita břízy nízké.

Charakteristický eliptický tvar drobných listů na rubu s vyniklou síťnatou žilnatinou.

Zdroje:

Podkladová mapa použita ze serveru mapy.cz.

Repro parní vodárny použito z publikace Kopecký M. et al.: 110. výročí novodobého vodovodu města Olomouce.

BOTANICKÁ
ZAHRADA
UNIVERZITY
PALACKÉHO